

Список використаних джерел:

1. Багорка М. Стан та проблеми розвитку ринку органічної продукції в Україні. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 14. С. 29–33.
2. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / В. Трегобчук, А. Юзефович, Д. Крисанов, О. Попова, В. Прадун, Н. Скурська. Київ: Інститут економіки НАН України, 2013. 259 с.
3. Письменська О. Розвиток органічного сільського господарства. Збірник наук. праць Черкаського державного технологічного університету. 2011. Вип. 27. Ч. 11. С. 124–127.
4. Кірілеску О. Потенціал землі: стан та проблеми розвитку сільського господарства. Науковий вісник (економічні науки). 2010. Вип. 2 (19). С. 301–313.

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-1-59-11>
УДК 334.75

Братуга О.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки промисловості
та організації виробництва,
Український державний
хіміко-технологічний університет

**ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ ПОНЯТТЯ ЯВИЩА «ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»
ТА ЙОГО ОКРЕМИХ ВИДОВИХ ФОРМ**

Об'єднання підприємств можна вважати відносно новим явищем на сучасному етапі розвитку економічної сфери буття. Використання цієї організаційної форми здійснення підприємницької діяльності серед суб'єктів господарювання ще не набуло масового характеру як у світі, так і в Україні. Спроба дослідити економічну природу зазначеного явища здійснена в рамках концепції об'єднань підприємств. Унаслідок низки онтологічних хиб і логічних помилок розробникам цієї концепції не вдалося вирішити згадану проблему, тому відповідна сукупність знань не набула форми розвинутої теорії. Автором статті, на відміну від науковців-опонентів, явище об'єднання підприємств було раніше досліджено послідовно відповідно до методологічних вимог у трьох аспектах, а саме як предмет, процес та у відносинах із зовнішнім середовищем, що дало підстави визначити сутність поняття цього типу організаційної структури підприємництва та його видових форм.

Ключові слова: дослідження, дефініція поняття явища, логічна операція, економічна система, об'єднання підприємств, видові форми явища.

Объединение предприятий следует считать относительно новым явлением на современном этапе развития экономической сферы бытия. Использование этой организационной формы осуществления предпринимательской деятельности среди субъектов хозяйствования еще не приобрело массового характера как в мире, так и в Украине. Попытка исследовать экономическую природу указанного явления осуществлена в рамках концепции объединения предприятий. Вследствие ряда онтологических упущений и логических ошибок разработчикам этой концепции не удалось решить указанную проблему, поэтому полученная совокупность знаний не приобрела формы развитой теории. Автором статьи, в отличие от ученых-оппонентов, явление объединения предприятий было ранее исследовано последовательно в соответствии с методологическими требованиями в трех аспектах, а именно как предмет, процесс и в отношениях с внешней средой, что дало основания определить сущность понятия этого типа организационной структуры предпринимательства и его видовых форм.

Ключевые слова: исследование, дефиниция понятия явления, логическая операция, экономическая система, объединение предприятий, видовые формы явления.

Bratuta O.H. RESEARCH OF DEFINITIONS OF THE CONCEPT OF THE PHENOMENON “UNITING OF ENTERPRISES” AND ITS INDIVIDUAL FORMS

The main process of the economic sphere of being evolution is manifested in the meaningful and formal changes that concern both economic relations at all its levels and the subjects of these relations. The process of changes in the economic systems at micro level was reflected in the fact that not only new forms began to appear within the framework of only type of these systems – an enterprise – but also there appeared new types, which, in turn, have their own forms and are alternative in relation to the basic type, the ways of organization of business activity. One of such forms of economic systems at micro level is the uniting of enterprises. The uniting of enterprises can be considered to be a relatively new phenomenon at the present stage of the economic sphere of being. The utilization of this organizational form of entrepreneurial activity among business entities has not yet become widespread worldwide as well as in the territory of Ukraine. This situation is due to the following basic reasons, namely: limited experience of economic practice in time; the ontological uncertainty of this phenomenon, and, hence, phraseological limitations of the use of this means of ensuring the conditions for entrepreneurship, as well as of the competitive struggle between enterprises in modern economic conditions. An attempt to investigate the economic nature of this phenomenon is exercised through the concept of «uniting of enterprises». The issues of giving a definition to the abovementioned phenomenon as «subject», partly as «process» an, beyond attention, «in relation with the environment» was in the focus of the conducted research. As a consequence, and as a result of a number of ontological errors, the developers of this concept failed to solve the mentioned problem, and therefore the corresponding set of knowledge did not become an elaborate theory. The «uniting of enterprises» concept of had been previously investigated by the author of the article as a «subject», «process» and «in relations with the external environment», which made it possible to define both the essence of this phenomenon and its individual species forms. The uniting of enterprises is a form of a microeconomic system of a summative type with features of an organizational structure formed by a group of enterprises on the basis of cooperation relations bearing the aim to provide certain conditions for the implementation of entrepreneurial activity by each of them separately by consolidating their competitive advantages.

Key words: *research, definition of concept of phenomenon, logical operation, economic system, uniting of enterprises, individual forms of phenomenon.*

Постановка проблеми. Магістральний процес еволюції економічної сфери буття проявляється у змістовних і формальних змінах, що стосуються як економічних відносин на усіх її рівнях, так і суб'єктів цих відносин. Процес змін в економічних системах мікрорівня знайшов відображення в тому, що не тільки почали з'являтися нові видові форми в межах того єдиного типу цих систем (підприємства), але й виникли нові типи, які мають власні видові форми, а також є альтернативними способами організації ведення підприємницької діяльності щодо базового типу. Однією з таких видових форм економічних систем мікрорівня є об'єднання підприємств. Об'єднання підприємств можна вважати відносно новим явищем на сучасному етапі розвитку економічної сфери буття. Використання цієї організаційної форми здійснення підприємницької діяльності серед суб'єктів господарювання ще не набуло масового характеру як у світі, так і в Україні. Така ситуація обумовлена обмеже-

ним досвідом господарської практики у часі, методологічною неповнотою проведення дослідження й онтологічною невизначеністю зазначеного явища, а отже, праксеологічною обмеженістю використання цього засобу забезпечення умов для здійснення підприємництва, а також ведення конкурентної боротьби підприємствами в сучасних економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроба дослідити економічну природу зазначеного явища здійснена в рамках концепції об'єднань підприємств [1–7]. До провідних розробників згаданої концепції як з точки зору масштабу, так і щодо глибини дослідження проблеми виникнення нових господарюючих структур можна віднести Л.М. Чепурду, О.О. Гиля, І.Т. Єгорову, Б. Гаррета, П. Дюссожа, Л.М. Ганущак-Єфименко. У фокусі проведених досліджень перебували питання визначення згаданого явища як предмета, частково – як процесу, а поза увагою залишився розгляд у відносинах із

зовнішнім середовищем. В результаті цього та внаслідок низки онтологічних хиб і логічних помилок розробникам цієї концепції не вдалося вирішити згадану проблему, тому відповідна сукупність знань не набула форми розвинутої теорії.

Мега статті. Методологія теоретичного дослідження вимагає розкриття природи будь-якого явища у трьох аспектах, а саме як предмета, як процесу, у відносинах із зовнішнім середовищем. Автором статті, на відміну від науковців-опонентів, явище об'єднання підприємств було досліджено послідовно в межах кожного із зазначених аспектів, що дало підстави визначити сутність поняття цього типу організаційної структури підприємництва та його видових форм, що й завданням статті. Під час проведення теоретичного дослідження використано методологічні засоби порівняльного аналізу, категоріального аналізу, системного аналізу, а також узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Дефініція поняття явища у загальному тлумаченні є результатом логічної операції «визначення поняття», за допомогою якої розкривається як зміст, так і сутність певного явища. Поняття зазначеної логічної операції належить до понять абстрактного типу, тому це явище є об'єктом дослідження такої філософської (загальнонаукової) дисципліни, як логіка. Дефініція поняття згаданого явища тлумачиться як «логічна операція, за допомогою якої розкривається зміст поняття, тобто робиться перелік ознак, які у ньому мисляться, або з'ясовується ім'я відповідного детоната» [8, с. 50].

Враховуючи те, що у дефініції поняття «об'єднання підприємств» має розкриватися квінтесенція змісту поняття відповідного явища, вважаємо, що для її формулювання необхідно застосовувати реальне визначення. Останнє передбачає три різновиди логічної операції визначення поняття будь-якого явища буття:

1) атрибутивно-реляційне, тобто «визначення через найближчий рід і видову ознаку» [8, с. 50–51];

2) генетичне, за якого «розглядають спосіб походження, створення, конструювання предметів, які мисляться у визначуваних поняттях» [8, с. 51];

3) операційне, тобто «посилання на операцію, за допомогою якої можна розкрити зміст відповідного поняття, а в результаті розкрити предмети, які мисляться у цьому понятті, відізнати їх від інших [8, с. 51].

Вищенаведені різновиди логічної операції реального визначення поняття є:

– методологічною основою проведення логічної операції формулювання дефініції поняття явища «об'єднання підприємств»;

– підставою для висновку, що повна сутність поняття явища «об'єднання підприємств» може бути розкрита у визначенні трьох форм реальної логічної операції визначення поняття.

Як видно зі змісту поняття «атрибутивно-реляційне визначення», результат зазначеної логічної операції відображається в переліку загальних та істотних ознак поняття певного явища. При цьому перші встановлюються в процесі дослідження відношення його поняття до понять більш високого рівня абстрактності, до обсягу яких воно належить. Теоретичною та інформаційною основою здійснення зазначеної логічної операції має бути зміст поняття відповідного явища щодо результатів дослідження його як предмета та у його відносинах із зовнішнім середовищем.

На основі вищенаведених методологічних положень, а також отриманих раніше автором результатів дослідження змісту поняття «об'єднання підприємств» можна зробити такі висновки щодо визначення сутності поняття цього явища «через найближчий рід і видову ознаку».

1) Явище об'єднання підприємств, як і будь-яка економічна система мікрорівня, належить до групи суб'єктів економічних відносин. При цьому у переліку цих систем мікроекономічна система відіграє роль глобального середовища їх функціонування, тоді як інші належать до її структурних частин (або окремих підсистем, або компонентів,

або елементів). Отже, їх спільною ознакою є те, що вони є економічними системами мікрорівня. Щодо тих груп усієї сукупності зазначених систем, що формують структуру мікроекономічної системи, то для них спільною ознакою, яка, до речі, відрізняє їх від цієї системи, є те, що вони належать до її видових форм різного рівня узагальнення. Таким чином, мікроекономічна система щодо своїх частин перебуває у відношенні не тільки як загальне поняття щодо одиничного, але й як родове до особливого й одиничного (з огляду на її глобальний характер). Вищезазначене дає підстави стверджувати, що першою сутнісною ознакою поняття явища «об'єднання підприємств» є те, що відповідне явище є окремою видовою формою мікроекономічної системи.

2) У структурі мікроекономічної системи наявні два види підсистем, а саме системо-формуюча та похідна. Економічні системи, що належать до складу кожної з них, розрізняються за їх:

- місцем у структурі мікроекономічної системи, тобто належать або до її компонентів, або до елементів;
- типом економічної системи, тобто є сумативними або цілісними;
- роллю у формуванні структурних частин, тобто є похідними або базисними.

Слід зазначити, що ознака сумативності є спільною як для систем, що належать до обсягу похідної підсистем, так і для мікроекономічної системи. Приналежність до певної частини структури мікроекономічної системи обумовлена перш за все роллю відповідних систем нижчого рівня у формуванні структури останньої. За таких обставин ознакою явищ мікрорівня, що належать до похідної підсистеми, зокрема це стосується об'єднання підприємств, є те, що вони утворені однією з базисних мікроекономічних систем. Наведені положення дають підстави стверджувати, що сутнісною, та водночас істотною ознакою об'єднання підприємств є те, що відповідна система мікрорівня утворена на основі такого виду базисних мікроекономічних систем, як підприємство.

3) Як уже зазначалося, складені мікроекономічні системи відрізняються за видом економічних відносин, що виникають між елементами їх структури та приводять до утворення різновидів цих систем. Зокрема, об'єднання підприємств належать до класу складених мікроекономічних систем, які виникають на основі відносин співробітництва між відповідними підприємствами. Отже, зазначена форма відносин є додатковою сутнісною ознакою, яка відрізняє об'єднання підприємств від інших різновидів групи складених мікроекономічних систем.

Генетичне визначення поняття будь-якого явища буття розкриває його зміст лише через істотні ознаки, що пов'язані з метою та способом його створення. Щодо явища об'єднання підприємств, то відповідну ознаку можна визначити таким чином через її характерні особливості:

- мета створення полягає у забезпеченні необхідних умов для здійснення підприємствами господарської діяльності підприємницького типу;
- спосіб утворення полягає в консолідації наявних у підприємств, які належать до складу об'єднання, специфічних фінансово-економічних ресурсів як засобу досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності кожним з учасників зазначеної економічної системи мікрорівня; останнє є ознакою того, що об'єднання підприємств належить до систем сумативного типу, яка відрізняє її від підприємства.

Таким чином, до сутнісних ознак об'єднання підприємств слід віднести те, що воно належить до групи складених мікроекономічних систем підприємницького типу.

Операційне визначення поняття будь-якого явища, як і генетичне, розкриває його зміст лише через істотні ознаки, які також дають змогу відрізнити відповідне явище від інших, що належать до сукупності одного типу. Відповідна операційна ознака явища встановлюється на основі процесу його утворення. Зокрема, від інших видових форм мікроекономічної системи підприємництва об'єднання підприємств відрізняє те, що від-

повідне явище виникає внаслідок дії процесу об'єднання. Специфічний наслідок дії зазначеного процесу відображається в утворенні певної організаційної структури як буттєвої форми зазначеного явища. Останнє слід кваліфікувати як сутнісну істотну ознаку цього явища, яка встановлена в процесі операційного визначення його змісту.

Таким чином, об'єднання підприємств як мікроекономічна система підприємництва має ознаки організаційної структури. При цьому слід додати, що особливістю цієї організаційної структури підприємництва є те, що вона належить до мікроекономічних систем сумативного типу.

На підставі вищенаведених положень, отриманих в результаті проведених логічних операцій атрибутивно-реляційного, генетичного та операційного визначення складових сутності явища об'єднання підприємств, дефініцію його поняття слід сформулювати так: це видова форма мікроекономічної системи сумативного типу з ознаками організаційної структури, що утворюється групою підприємств на основі відносин співробітництва з метою забезпечення певних умов здійснення окремо кожним із них підприємницької діяльності шляхом консолідації їх конкурентних переваг.

Слід зазначити, що хоча об'єднання підприємств створюється підприємствами, проте підприємство як окрема видова форма базисної мікроекономічної системи щодо зазначеної складеної мікроекономічної системи підприємництва є альтернативною організаційною структурою, яка забезпечує певному господарюючому суб'єкту можливість здійснення підприємницької діяльності, але вже безпосередньо. За таких теоретичних позицій, що базуються перш за все на основі теорії систем, а також які адекватно відображають особливості економічної сфери буття на сучасному історичному етапі її еволюції, потребує кардинального уточнення поняття «підприємство». При цьому формулювання дефініції поняття відповідного економічного явища мікрорівня доцільно зробити на основі продуктивного напрямку умовиводу, тобто на

основі загальних теоретичних положень, що розкривають зміст поняття «мікроекономічна система».

Дефініцію поняття «підприємство» пропонується викласти в такій редакції: це видова форма мікроекономічної системи цілісного типу з ознаками організаційної структури, що утворюється безпосередньо або опосередковано домашніми господарствами з метою отримання прибутку на основі здійснення господарської діяльності у формі підприємництва.

Щодо дефініцій понять окремих видових форм об'єднання підприємств, то для їх формулювання необхідно та достатньо використати лише таку логічну операцію, як атрибутивно-реляційне визначення. Зазначене твердження базується на таких підставах:

1) поняття явищ «об'єднання підприємств» та його окремих видових форм перебувають у відношенні як загальне до одиничного, а отже, кожний з них належить до обсягу відповідного поняття;

2) поняття видових форм, що є складовими обсягу поняття «об'єднання підприємств», перебувають у відношенні як порівнювані, несумісні та нейтрально співпорядковані; отже, для формулювання дефініції кожного з них слід визначити лише ті істотні ознаки, які ідентифікують їх та відрізняють кожну відповідну форму як окреме явище одну від одної;

3) поняття відповідних явищ мають спільний «спосіб утворення» (консолідація наявних у підприємств, які належать до складу об'єднання, специфічних фінансово-економічних ресурсів як засобу досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності кожним з учасників) та «операцію, за допомогою якої можна розкрити зміст відповідного поняття» (процес об'єднання).

Крім того, необхідно зазначити, що під час формулювання дефініцій понять окремих видових форм об'єднання підприємств слід врахувати дію логічного закону «зворотного відношення» (змісту й обсягу). Щодо одиничного поняття відносно загального (або у статусі родового та особливого) це означає максимально широкий склад змістових ознак

та гранично мінімальний обсяг (окрім себе, поняття певного явища не має інших підпорядкованих) відповідного поняття. При цьому зазначені ознаки цього поняття не мають якості абстрактних (загальних), як у родового та особливого поняття. За таких обставин формулюванню дефініції поняття певної видової форми об'єднання підприємств має передувати операція відбору зі складу істотних ознак поняття певного явища тих, що слід кваліфікувати як сутнісні. Це завдання може бути вирішеним лише завдяки використанню логічної операції атрибутивно-реляційного визначення.

Щодо складу істотних ознак кожної видової форми об'єднання підприємств, то як критеріїв для відбору слід використати мету створення та мету функціонування об'єднання підприємств, конкретизація яких щодо певної його видової форми може бути здійснена завдяки відповідним істотним ознакам, а отже, які можна кваліфікувати як сутнісні.

Попередньо проведені дослідження поняття явища «об'єднання підприємств» як предмета дали змогу виділити такі його видові форми, як картель, консорціум, економічний кластер, об'єднання технологічно споріднених підприємств, холдингове об'єднання підприємств, стратегічний альянс.

Щодо такої видової форми, як картель, до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

– особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають одну галузеву спеціалізацію);

– особливості розміру підприємств-учасників (належать до підприємств великого розміру);

– особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку (належать до групи лідерів галузі);

2) мети функціонування – особливості об'єкта координації діяльності учасників об'єднання, яким виступає збутова діяльність підприємств.

На підставі вищезазначеного дефініцію поняття «картель» слід викласти в такій

редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, яка створена групою підприємств великого розміру, що належать до однієї галузі, де посідають позиції лідерів, з метою координації їх збутової діяльності засобами її територіальної сегментації та узгодження спільних умов здійснення відповідного виду господарської діяльності.

На відміну від картелю, щодо дефініції поняття такої видової форми об'єднання підприємств, як консорціум, серед науковців немає узгодженої та загальноприйнятої позиції. Основні причини такого становища пов'язані з тим, що дослідниками не було визначено специфіку господарюючих суб'єктів та їх інтерес, які разом обумовлюють участь підприємств у складі цієї організаційної структури підприємництва. Як видно із сукупності істотних ознак поняття «консорціум», специфіка та інтерес певної групи підприємств полягають у тому, що кожний із відповідних господарюючих суб'єктів не має достатнього економічного потенціалу для забезпечення власними силами необхідного рівня конкурентоспроможності, але водночас налаштований на підприємницьку діяльність.

Щодо такої видової форми, як консорціум, до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

– особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають одну галузеву спеціалізацію);

– особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку (належать до середньої групи підприємств галузі);

2) мети функціонування:

– особливості об'єкта координації (спільно придбані специфічні економічні (нематеріальні) ресурси);

– особливості типу економічних інновацій (локальні поліпшуючі або наслідуючі).

На підставі вищезазначеного, дефініцію поняття «консорціум» слід викласти в такій редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена декількома окремими підприємствами, які належать до

середньої групи підприємств однієї галузі, з метою координації їх діяльності щодо спільного придбання та подальшого використання локальних поліпшувачих або наслідуючих інновацій.

Щодо такої видової форми, як економічний кластер, до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

– особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають одну галузеву спеціалізацію);

– особливості розміру підприємств-учасників (належать до підприємств малого або середнього розміру, спільною ознакою яких є тип виробництва, а саме дрібно- або середньосерійний);

– особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку (належать до середньої групи підприємств галузі);

– особливості просторових меж охоплення економічного середовища здійснення господарської діяльності учасниками об'єднання (територіальні); зазначена група підприємств є таким економічним середовищем, як територіальне скупчення, тобто сукупність підприємств однієї галузевої спеціалізації з однаковим типом виробничої структури; ця просторова сукупність господарюючих суб'єктів принципово відмінна від територіального комплексу, тому що між підприємствами, що належать до складу зазначеної сукупності, відсутні комерційні зв'язки вертикального характеру;

2) мети функціонування:

– особливості об'єкта координації (наявні специфічні економічні (нематеріальні) ресурси);

– особливості типу економічних інновацій (локальні поліпшувачі).

Порівнюючи істотні ознаки таких видових форм об'єднання підприємств, як консорціум та економічний кластер, бачимо, що в процесі їх утворення можуть брати участь також підприємства середнього розміру. Водночас слід зауважити, що це не тотожні видові групи підприємств, тому що вони від-

різняються одна від одної за типом виробництва. Зокрема, для підприємств, які беруть участь у створенні консорціуму, характерний великосерійний тип виробництва.

На підставі вищезазначеного дефініцію поняття «економічний кластер» слід викласти в такій редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена в межах територіального скупчення підприємств малого або середнього розмірів, які належать до середньої групи підприємств однієї галузі, з метою координації їх діяльності щодо спільного користування локальними поліпшувачими інноваціями на основі обміну правами на їх використання.

Щодо такої видової форми, як об'єднання технологічно споріднених підприємств («промислово-фінансова група»), до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

– особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають різну галузеву спеціалізацію, але поряд є технологічно спорідненими);

– особливості розміру підприємств-учасників (належать до підприємств великого розміру);

– особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку (належать до групи галузевих лідерів);

– особливості просторових меж охоплення економічного середовища здійснення господарської діяльності учасниками об'єднання (національні);

– особливості типу процесу суспільного відтворення учасників об'єднання (економічний розвиток);

– особливості суб'єкта ініціювання створення об'єднання (держава);

2) мети функціонування:

– особливості об'єкта координації (інноваційна й інвестиційна діяльність технологічно споріднених підприємств виробничої сфери);

– особливості типу економічних інновацій (глобальні, базисні, піонерні).

На підставі вищезазначеного дефініцію поняття «об'єднання технологічно споріднених підприємств» слід викласти в такій редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, яка створена за ініціативою держави на основі групи підприємств великого розміру, що належать до технологічно споріднених галузей, де посідають позиції національних лідерів, з метою координації їх діяльності щодо створення та впровадження глобальних базисних піонерних інновацій.

Щодо такої видової форми, як холдингове об'єднання підприємств («перехресний холдинг»), до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

- особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають різну галузеву спеціалізацію, але є технологічно спорідненими та економічно взаємопов'язаними; тобто до складу об'єднання належать підприємства як виробничої сфери, так і сфери послуг, що комплексно охоплюють усі фази економічного процесу на мікрорівні, а саме розподілу, перерозподілу, виробництва й обміну);

- особливості розміру підприємств-учасників (належать до підприємств великого розміру);

- особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галузевому ринку (належать до групи галузевих лідерів);

- особливості просторових меж охоплення економічного середовища здійснення господарської діяльності учасниками об'єднання (національні);

- особливості типу процесу суспільного відтворення учасників об'єднання (економічний розвиток);

- особливості виду економічних відносин між учасниками об'єднання (утворення та функціонування цієї видової форми об'єднання підприємств забезпечуються поряд з організаційними, а також завдяки відносинам власності на капітал; останні здійснюються у формі спільної участі партнерів в акціонер-

ному капіталі підприємств-членів на основі обміну цінними паперами);

2) мети функціонування:

- особливості об'єкта координації (процес розширеного відтворення спільно сформованого комплексу специфічних активів, що забезпечують необхідний рівень конкурентоспроможності кожного з учасників об'єднання);

- особливості типу економічних інновацій (глобальні, базисні, піонерні).

На підставі вищезазначеного дефініцію поняття «холдингове об'єднання підприємств» слід викласти в такій редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, що створена групою підприємств великого розміру на основі спільної участі в їх акціонерному капіталі, господарська діяльність яких охоплює усі фази економічного процесу в межах національного простору з метою координації процесу розширеного відтворення сформованого ними комплексу специфічних активів завдяки систематичному впровадженню глобальних базисних піонерних інновацій.

Щодо такої видової форми, як стратегічний альянс, до сутнісних ознак поняття цього явища слід віднести такі, зокрема щодо конкретизації:

1) мети створення:

- особливості галузевої спеціалізації учасників об'єднання (мають одну галузеву спеціалізацію, якій притаманний мультигалузевий характер); останнє обумовлене специфікою підприємств, що є членами стратегічного альянсу, адже вони є транснаціональними корпораціями (міжнародними підприємствами); підприємствам цього виду притаманний мультидивізійний тип організаційної структури, для якого характерне поєднання у складі їх виробничої структури корпусного, комбінатського, а також конгломеративного елементів;

- особливості розміру підприємств-учасників (належать до підприємств великого розміру);

- особливості місця та ролі, що посідають та відіграють члени об'єднання на галу-

зевому ринку (належать до середньої групи підприємств галузі);

– особливості просторових меж охоплення економічного середовища здійснення господарської діяльності учасниками об'єднання (світові);

– особливості типу процесу суспільного відтворення учасників об'єднання (економічний розвиток);

2) мети функціонування:

– особливості об'єкта координації (процес розширеного відтворення спільно створеного комплексу специфічних економічних ресурсів, що забезпечують необхідний рівень конкурентоспроможності кожного з учасників об'єднання);

– особливості типу економічних інновацій (глобальні, базисні, піонерні).

На підставі вищезазначеного, дефініцію поняття «стратегічний альянс» слід викласти в такій редакції: це окрема видова форма об'єднання підприємств, яка створена групою транснаціональних корпорацій з метою координації їх господарської діяльності

щодо співробітництва у створенні глобальних базисних піонерних інновацій як засобу забезпечення процесу економічного розвитку кожного з цих міжнародних підприємств.

Висновки. Об'єднання підприємств можна вважати відносно новим явищем на сучасному етапі розвитку економічної сфери буття. Використання цієї організаційної форми здійснення підприємницької діяльності серед суб'єктів господарювання ще не набуло масового характеру як у світі, так і в Україні. Спроба дослідити економічну природу зазначеного явища здійснена в рамках концепції об'єднань підприємств. Внаслідок низки онтологічних хиб і логічних помилок розробникам цієї концепції не вдалося вирішити згадану проблему, тому відповідна сукупність знань не набула форми розвинутої теорії. Поняття явища «об'єднання підприємств» було попередньо досліджено автором статті як предмет, процес та у відносинах із зовнішнім середовищем, що дало можливість визначити сутність як цього явища, так і його окремих видових форм.

Список використаних джерел:

1. Гиль О.О., Гришина Л.О., Карась П.М. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навч. посібник. Львів: Новий світ – 2000, 2009. 248 с.
2. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навч. посіб. / за заг. ред. Л.М. Чепурди. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 269 с.
3. Гаррет Б., Дюссож П. Стратегические альянсы / пер. с англ. Москва: ИНФРА-М, 2002. 332 с.
4. Какаева А.Е., Дуненкова Е.Н. Инновационный бизнес. Стратегическое управление развитием: учебное пособие. Москва: Дело, 2010. 176 с.
5. Єгорова І.Т. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: навч. посіб. Львів: Новий світ – 2000, 2009. 331 с.
6. Ганущак-Сфіменко Л.М., Скоморохов М.О. Концептуальні підходи до обґрунтування інтеграційних процесів суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 6. С. 111–117.
7. Литвиненко Н.О. Особливості утворення груп взаємопов'язаних підприємств в Україні та управління ними. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. № 794. С. 37–44.
8. Тофтул М.Г. Логіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: видавничий центр «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).